

Spēkā no 01.07.2003
Spēkā esošs

Publicēts: Vēstnesis , 13.06.2003, nr. 89
Publicēts: ZIŅOTĀJS , 25.09.2003, nr. 18

LATVIJAS REPUBLIKAS MINISTRU KABINETS

10.06.2003
Rīgā

Noteikumi nr. 300

Darba aizsardzības prasības darbā sprādzienbīstamā vidē

(prot. Nr.34 16.§)

Izdoti saskaņā ar
Darba aizsardzības likuma
25.panta 18.punktu

I. Vispārīgie jautājumi

1. Noteikumi nosaka darba aizsardzības prasības darbā sprādzienbīstamā vidē.
2. Darba vide uzskatāma par sprādzienbīstamu, ja tajā pastāv vai var rasties gāzes, tvaiku, miglas vai putekļu veidā esošu uzliesmojošu, viegli uzliesmojošu vai īpaši viegli uzliesmojošu vielu un produktu (turpmāk – uzliesmojošas vielas) maisījumi ar gaisu, kuros normālos atmosfēras apstākļos pēc uzliesmojuma uguns izplatās visā maisījuma tilpumā.
3. Uzliesmojošu vielu putekļu slāņi, nogulas un kaudzes uzskatāmas par sprādzienbīstamas vides avotu. Uzliesmojošas vielas, kuru fizikālo un ķīmisko īpašību izpētē ir konstatēts, ka maisījumā ar gaisu tās nevar izraisīt sprādzienu, nav uzskatāmas par sprādzienbīstamas vides avotu.
4. Šo noteikumu prasības neattiecas uz:
 - 4.1. darbu telpās, kur ārstē pacientus;
 - 4.2. darbu ar ierīcēm, ko izmanto gāzveida degvielas dedzināšanai;
 - 4.3. pirotehnisko izstrādājumu, sprāgstvielu vai ķīmiski nestabilu vielu ražošanu, tirgošanu, izmantošanu, uzglabāšanu un pārvadāšanu;
 - 4.4. derīgo izrakteņu izpēti, ieguvī un gatavošanu pārdošanai;
 - 4.5. darbu ar transportlīdzekļiem, kas noteikti starptautiskajos līgumos par starptautiskiem bīstamo kravu pārvadājumiem pa autoceļiem, dzelzceļu, ūdeņiem, kā arī par civilo aviāciju, izņemot transportlīdzekļus, kuri ir paredzēti lietošanai sprādzienbīstamā vidē.
5. Šo noteikumu ievērošanu kontrolē Valsts darba inspekcija.

II. Sprādzienbīstamu darba vietu klasifikācija

6. Darba vieta uzskatāma par sprādzienbīstamu, ja tajā pastāv vai var rasties sprādzienbīstama vide, kas rada risku nodarbināto drošībai un veselībai, un aizsardzībai pret šo risku ir nepieciešami īpaši nodrošinājumi un pasākumi.

7. Sprādzienbīstamas darba vietas iedala zonās, pamatojoties uz sprādzienbīstamas vides rašanās biežumu un pastāvēšanas ilgumu:

7.1. 0.zona – vieta, kur sprādzienbīstama vide, ko veido gaisa maisījums ar uzliesmojošu vielu gāzes, tvaiku vai miglas veidā, pastāv visu laiku, ilgstoši vai bieži;

7.2. 1.zona – vieta, kur sprādzienbīstama vide, ko veido gaisa maisījums ar uzliesmojošu vielu gāzes, tvaiku vai miglas veidā, var dažreiz rasties normālos darba apstākļos, veicot tehnoloģiskajā (darba) procesā noteiktas darbības;

7.3. 2.zona – vieta, kur sprādzienbīstama vide, ko veido gaisa maisījums ar uzliesmojošu vielu gāzes, tvaiku vai miglas veidā, nevarētu rasties normālos darba apstākļos, veicot tehnoloģiskajā (darba) procesā noteiktas darbības, bet, ja tā rodas, pastāv tikai īsu laikposmu;

7.4. 20.zona – vieta, kur sprādzienbīstama vide, ko veido gaisa maisījums ar uzliesmojošu vielu putekļu mākoņa veidā, pastāv visu laiku, ilgstoši vai bieži;

7.5. 21.zona – vieta, kur sprādzienbīstama vide, ko veido gaisa maisījums ar uzliesmojošu vielu putekļu mākoņa veidā, var rasties dažreiz normālos darba apstākļos, veicot tehnoloģiskajā (darba) procesā noteiktas darbības;

7.6. 22.zona – vieta, kur sprādzienbīstama vide, ko veido gaisa maisījums ar uzliesmojošu vielu putekļu mākoņa veidā, nevarētu rasties normālos darba apstākļos, veicot tehnoloģiskajā (darba) procesā noteiktas darbības, bet, ja tā rodas, pastāv tikai īsu laikposmu.

III. Sprādzienbīstamas vides radītā riska novērtēšana

8. Darba devējs nodrošina, ka no jauna izveidotās vai rekonstruētās darba vietās pirms darba uzsākšanas tiek veikta pārbaude, lai noteiktu, vai darba vieta ir sprādzienbīstama. Ja konstatē, ka darba vieta ir sprādzienbīstama, darba devējs nodrošina sprādzienbīstamas vides radītā riska novērtēšanu.

9. Sprādzienbīstamas vides radītā riska novērtēšanu darba devējs nodrošina atbilstoši uzņēmuma darba vides iekšējās uzraudzības un darba vides risku novērtēšanas kārtībai.

10. Novērtējot sprādzienbīstamas vides radīto risku, ņem vērā:

10.1. sprādzienbīstamas vides rašanās iespēju un tās pastāvēšanas ilgumu;

10.2. aizdegšanās avotu klātbūtnes iespēju, to iedarbības biežumu un spēku, kā arī radītās enerģijas impulsu, ieskaitot elektrostatisko izlādēšanos;

10.3. izmantoto darba aprīkojumu, vielas, procesus un to mijiedarbību;

10.4. paredzamo seku apmēru.

11. Novērtējot sprādzienbīstamas vides radīto risku, nosaka sprādzienbīstamas vides izplatīšanās iespēju caur atverēm un nepietiekami blīviem savienojumiem darba aprīkojumā, telpā, darba vietā, kā arī iespējamo izplatīšanos normālos darba apstākļos un avārijas gadījumos.

12. Sprādzienbīstamas vides radīto risku novērtē ne retāk kā reizi gadā, kā arī ja radīta jauna darba vieta vai kādā no esošajām darba vietām tiek veiktas pārmaiņas (piemēram, mainās darba procesi, metodes, darba aprīkojums, vielu un produktu izmantošana vai to ražošana), kas varētu palielināt sprādzienbīstamas vides radīto risku un ietekmēt nodarbināto drošību un veselību darbā.

13. Darba devējs dokumentē sprādzienbīstamas vides radītā riska novērtējuma rezultātus un attiecīgos dokumentus glabā ne mazāk kā divus gadus.

IV. Sprādzienbīstamas vides radītā riska novēršana un samazināšana, darba devēja pienākumi

14. Šajā nodaļā noteiktās prasības attiecas uz:

14.1. sprādzienbīstamām darba vietām;

14.2. ārpus sprādzienbīstamām darba vietām izvietoto darba aprīkojumu, kas nodrošina vai palīdz nodrošināt sprādzienbīstamās darba vietās izvietotā darba aprīkojuma drošu darbību.

15. Ja pēc darba vietu pārbaudes un riska novērtēšanas konstatē, ka darba vieta ir sprādzienbīstama, darba devējs veic nepieciešamos pasākumus sprādzienbīstamas vides radītā riska novēršanai vai samazināšanai, nodrošinot tādus darba apstākļus, kas nerada risku nodarbināto un citu personu drošībai un veselībai.

16. Sprādzienbīstamas vides radītā riska novēršanā un samazināšanā ņem vērā darba vietu, darba aprīkojuma vai izmantoto uzliesmojošo vielu īpašības un sprādzienbīstamas vides radīto risku.

17. Aizsardzībai pret sprādzienu un tā novēršanai darba devējs, ņemot vērā darbības veidu, veic tehniskus un organizatoriskus pasākumus, lai:

17.1. novērstu sprādzienbīstamas vides rašanos;

17.2. novērstu sprādzienbīstamas vides aizdegšanos;

17.3. samazinātu sprādziena radītās sekas, nodrošinot nodarbināto drošību un veselības aizsardzību.

18. Atkarībā no darbības veida un darba specifikas šo noteikumu 17.punktā minētos pasākumus aizsardzībai pret sprādzienu un tā novēršanai apvieno vai aizvieto ar pasākumiem pret sprādziena izplatīšanos. Pasākumus regulāri pārskata atbilstoši veiktajam riska novērtējumam, kā arī tad, kad būtiski tiek mainīta darba organizācija, tehnoloģija vai darba aprīkojums, paplašināta vai pārveidota darba vieta.

19. Pamatojoties uz riska novērtēšanas rezultātiem un darba vietu pārbaudē iegūto informāciju, darba devējs:

19.1. iedala zonās sprādzienbīstamas darba vietas saskaņā ar šo noteikumu 7.punktā noteikto klasifikāciju;

19.2. nosaka darba aizsardzības pasākumus sprādzienbīstamas vides radītā riska novēršanai vai samazināšanai;

19.3. sprādzienbīstamās darba vietās nodrošina darbu uzraudzību, norīkojot speciāli apmācītu nodarbināto un piešķirot viņam piemērotus tehniskos līdzekļus šī uzdevuma veikšanai.

20. Darba devējs nodrošina, ka sprādzienbīstamām darba vietām ir izstrādāts dokuments par aizsardzību pret sprādzienbīstamas vides radīto risku. Dokumentā iekļauj:

20.1. sprādzienbīstamas vides radītā riska novērtējumu;

20.2. informāciju par sprādzienbīstamām darba vietām un to iedalījumu zonās saskaņā ar šo noteikumu 7.punktu;

20.3. informāciju par veiktajiem un plānotajiem darba aizsardzības pasākumiem sprādzienbīstamas vides radītā riska novēršanai un samazināšanai;

20.4. apliecinājumu, ka darba vietas un tajās esošais darba aprīkojums (tai skaitā darba aprīkojuma brīdinājuma (signalizācijas) ietaises un aizsargsistēmas) ir izveidots, lietots un uzturēts saskaņā ar šiem noteikumiem un normatīvajiem aktiem par darba aizsardzības prasībām, lietojot darba aprīkojumu.

21. Šo noteikumu 20.punktā minēto dokumentu iekļauj kopējā uzņēmuma darba vietu pārbaudes un darba vides riska novērtēšanas dokumentācijā un aktualizē (pārskata), ja tiek mainīta darba organizācija, tehnoloģija vai darba aprīkojums, paplašināta vai pārveidota darba vieta.

22. Veikt darbu uzņēmumā un konkrētā sprādzienbīstamā darba vietā atļauts tikai tad, ja riska novērtējumā un šo noteikumu 20.punktā minētajā dokumentā ir apstiprināts, ka strādāt ir droši.

23. Darba devējs nodrošina:

23.1. sprādzienbīstamās darba vietās nodarbināto informēšanu par sprādzienbīstamas vides radīto risku un šī riska ietekmi uz nodarbināto drošību un veselību;

23.2. sprādzienbīstamās darba vietās nodarbināto atbilstošu apmācību par drošu darbu veikšanu sprādzienbīstamā vidē un pasākumiem sprādzienbīstamas vides radītā riska novēršanai un samazināšanai;

23.3. īpašu papildu apmācību nodarbinātajam, kurš atbilstoši šo noteikumu 19.3.apakšpunktam ir atbildīgs par darbu uzraudzību.

24. Sprādzienbīstamām darba vietām darba devējs izstrādā:

24.1. rakstiskas instrukcijas drošai darbu veikšanai sprādzienbīstamā vidē;

24.2. pasākumu plānu ārkārtējām situācijām;

24.3. nodarbināto darba norīkojumu – atļauju sistēmu, ko piemēro, veicot bīstamas darbības un darbības, kas var radīt risku, ja tās veic kopā ar citām darbībām vai lietojot citu darba aprīkojumu.

25. Šo noteikumu 24.3.apakšpunktā minēto darba norīkojumu saskaņā ar darba devēja apstiprinātu kārtību izsniedz attiecīgajā darba vietā par darbu uzraudzību atbildīgais vai cits darba devēja norīkots īpaši apmācīts nodarbinātais.

26. Sprādzienbīstamas darba vietas apzīmē ar brīdinājuma zīmi atbilstoši normatīvajiem aktiem par darba aizsardzības prasībām drošības zīmju lietošanā.

27. Jebkādu tīšu vai netīšu uzliesmojošu vielu noplūdi, kas var radīt sprādzienbīstamu vidi, novērš vai noplūdes avotu pārvieto uz drošu vietu, vai, ja tas nav iespējams, aptur sprādzienbīstamā maisījuma izplatīšanos ar citām metodēm.

28. Ja sprādzienbīstamu vidi rada vairākas uzliesmojošas vielas, darba aizsardzības pasākumus veic, ņemot vērā lielāko iespējamo risku.

29. Lai novērstu aizdegšanās iespējamību, tajā skaitā elektrostatiskā lādiņa uzkrāšanos, ja darba vide vai nodarbinātie ir lādiņa vadītāji vai radītāji, nodarbinātos nodrošina ar darba apģērbu, kas izgatavots no tādiem materiāliem, kuri nerada elektrostatiskos lādiņus, kas varētu aizdedzināt sprādzienbīstamu vidi. Darba vidē veic tehniskus un organizatoriskus pasākumus, lai novērstu tādu elektrostatisko lādiņu uzkrāšanos, kas var izraisīt sprādzienbīstamas vides aizdegšanos.

30. Darba aprīkojumu, aizsargsistēmas un ar tām saistītās ierīces atļauts lietot tikai tad, ja tās atbilst šo noteikumu V nodaļā noteiktajiem kritērijiem un saskaņā ar riska novērtējumu un šo noteikumu 20.punktā minēto dokumentu tās var droši izmantot sprādzienbīstamā vidē.

31. Darba vietas, darba aprīkojumu, aizsargsistēmas un ar tām saistītās ierīces izveido, uzstāda, uztur, lieto un uzrauga tā, lai mazinātu sprādzienbīstamas vides radīto risku un, ja notiek sprādziens, lai lokalizētu to darba aprīkojuma robežās, kontrolētu un ierobežotu tā izplatīšanos darba vidē un mazinātu sprādziena sekas.

32. Ja rodas sprādziena draudi, nodarbinātos brīdina ar gaismas vai skaņas signālu. Šādā gadījumā nodarbinātie rīkojas saskaņā ar iepriekš izstrādātu pasākumu plānu ārkārtējām situācijām.

33. Evakuācijas ceļus un izejas izveido un uztur tā, lai sprādziena draudu gadījumā nodarbinātie nekavējoties un droši var atstāt apdraudētās vietas.

34. Ja nepietiekama enerģijas padeve var radīt papildu risku, nodrošina iespēju uzturēt darba aprīkojumu un aizsargsistēmas drošā darba stāvoklī neatkarīgi no pārējā darba aprīkojuma darbības.

35. Neapdraudot nodarbināto drošību, paredz iespēju īpaši apmācītiem nodarbinātajiem manuāli (ar rokām) izslēgt ar automātiskiem procesiem saistītas aizsargsistēmas vai darba aprīkojumu, kas novirzījies no paredzētajiem darba apstākļiem.

36. Veicot avārijas izslēgšanu, akumulēto enerģiju izkļiedē tā, lai neradītu risku nodarbināto drošībai un veselībai.

37. Ja vienā darba vietā vienlaikus strādā vairāku darba devēju nodarbinātie, darba devēji sadarbojas Darba aizsardzības likumā noteiktajā kārtībā, saskaņojot un koordinējot veicamos darba aizsardzības pasākumus, kā arī šo noteikumu 20.punktā minētajā dokumentā norāda šādas saskaņošanas mērķi, pasākumus un to īstenošanas kārtību.

V. Darba aprīkojuma un aizsargsistēmu izvēles kritēriji

38. Darba aprīkojumu un aizsargsistēmas darbam sprādzienbīstamā vidē izvēlas saskaņā ar sprādzienbīstamās vides īpašībām (uzliesmojošu vielu vai to maisījumu fizikālajām un ķīmiskajām īpašībām) un risku novērtējumu.

39. Ražotājs vai piegādātājs darba aprīkojuma un aizsargsistēmu izvēlei nepieciešamos kritērijus un paskaidrojumus (šo noteikumu 40., 41. un 42.punktā minētās kategorijas, apakšgrupas un klases) norāda dokumentācijā (instrukcijā) un nodrošina šīs dokumentācijas pieejamību, iegādājoties darba aprīkojumu un aizsargsistēmas. Ja darba aprīkojuma un aizsargsistēmu izvēlei nepieciešamā informācija nav pietiekama, ražotājs vai piegādātājs sniedz papildu informāciju. Informācijai jābūt valsts valodā.

40. Atbilstoši gāzes, tvaiku, miglas vai putekļu radītai sprādzienbīstamai videi izvēlas šādu darba aprīkojumu un aizsargsistēmas:

40.1. gāzes, tvaiku vai miglas (marķējumā tiek apzīmēts ar G) radītai sprādzienbīstamai videi:

40.1.1. 0.zonā – 1G kategorijas darba aprīkojumu un aizsargsistēmas;

40.1.2. 1.zonā – 1G vai 2G kategorijas darba aprīkojumu un aizsargsistēmas;

40.1.3. 2.zonā – 1G, 2G vai 3G kategorijas darba aprīkojumu un aizsargsistēmas;

40.2. putekļu (marķējumā tiek apzīmēts ar D) radītai sprādzienbīstamai videi:

40.2.1. 20.zonā – 1D kategorijas darba aprīkojumu un aizsargsistēmas;

40.2.2. 21.zonā – 1D vai 2D kategorijas darba aprīkojumu un aizsargsistēmas;

40.2.3. 22.zonā – 1D, 2D vai 3D kategorijas darba aprīkojumu un aizsargsistēmas.

41. Atbilstoši sprādzienbīstamās vides īpašībām (uzliesmojošu vielu vai to maisījumu fizikālajām un ķīmiskajām īpašībām) izvēlas šādu darba aprīkojumu un aizsargsistēmas:

41.1. II A apakšgrupas, ja pēc sprādzienbīstamās vides īpašībām tā pielīdzināma metāna, propāna, benzīna un acetaldehīda radītai;

41.2. II B apakšgrupas, ja pēc sprādzienbīstamās vides īpašībām tā pielīdzināma etilēna un dietilētera radītai;

41.3. II C apakšgrupas, ja pēc sprādzienbīstamās vides īpašībām tā pielīdzināma ūdeņraža, acetilēna un sēroglekļa (oglekļa disulfīda) radītai.

42. Atbilstoši sprādzienbīstamās vides pašuzliesmošanas temperatūrai (uzliesmojošu vielu vai to maisījumu pašuzliesmošanas temperatūrai gaisā) izvēlas šādu darba aprīkojumu un aizsargsistēmas:

42.1. T 1 temperatūras klases, ja pašuzliesmošanas temperatūra ir lielāka par 450 °C;

42.2. T 2 temperatūras klases, ja pašuzliesmošanas temperatūra ir no 300 °C līdz 450 °C;

42.3. T 3 temperatūras klases, ja pašuzliesmošanas temperatūra ir no 200 °C līdz 300 °C;

42.4. T 4 temperatūras klases, ja pašuzliesmošanas temperatūra ir no 135 °C līdz 200 °C;

42.5. T 5 temperatūras klases, ja pašuzliesmošanas temperatūra ir no 100 °C līdz 135 °C;

42.6. T 6 temperatūras klases, ja pašuzliesmošanas temperatūra ir no 85 °C līdz 100 °C.

43. Ja sprādzienbīstamu vidi rada vairākas uzliesmojošas vielas, nosakot nepieciešamo darba aprīkojuma apakšgrupu un temperatūras klasi, ņem vērā bīstamākās vielas fizikālās un ķīmiskās īpašības, kā arī vielu iespējamās mijiedarbības radītās fizikālās un ķīmiskās īpašības.

VI. Noslēguma jautājumi

44. Noteikumi stājas spēkā ar 2003.gada 1.jūliju.

45. Sprādzienbīstamas darba vietas, kuras izveidotas līdz 2003.gada 1.jūlijam, pārveidojamas atbilstoši šo noteikumu prasībām līdz 2006.gada 30.jūnijam.

Informatīva atsauce uz Eiropas Savienības direktīvu

Noteikumos iekļautas tiesību normas, kas izriet no direktīvas *1999/92/EC*.

Ministru prezidents

E.Repše

Labklājības ministra vietā –
izglītības un zinātnes ministrs

K.Šadurskis